

A birtokos személyrag nem birtokos funkcióiról a komi-permjákban

MAGYAR NYELVÉSZETI KUTATÁSOK A
TÁRSADALOM SZOLGÁLATÁBAN 2.

F. GULYÁS NIKOLETT
ELTE FINNUGOR TANSZÉK

2021.11.9.

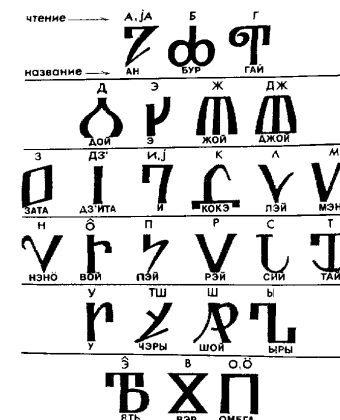
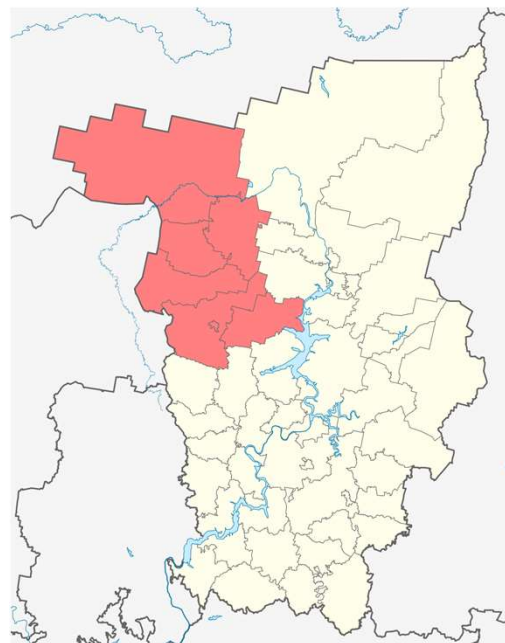
A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE

Tudomány: iránytű az elérhető jövőhöz

A KOMI-PERMJÁK NYELV

- uráli > finnugor > permi
- legközelebbi rokon nyelvek: udmurt és komi-zürjén
- Oroszország, Permi terület
- kb. 94.000 fő etnikai k-p, kb. 63.000 beszélő (PEREPIS 2010)
- EGIDS 5 (Lewis et al. 2015)
- veszélyeztetett státusú

BEVEZETÉS

(1) *Nasta-lön pon(-ys)*
Násztya-GEN kutya-3SG
'Násztya kutyája'

(2) *sylön pon(-ys)*
Ő.GEN kutya-3SG
'az ő kutyája'

- a főnévi birtokos genitívuszban szerepel, a birtok jelöletlen (Ponomareva 2010)
- névmási birtokos esetén elhagyható a birtokos vagy a birtok lehet jelöletlen, de a kettő egyszerre nem
- Bartens (2000): a határozott főnévi birtokos mellett nincs birtokos egyeztetés (a birtok jelöletlen)
- **a birtokos egyeztetés hiánya gyakori, de nem kötelező** (Batalova 1975, Rédei 1978)

BEVEZETÉS

- az E/3 (ritkábban (E/2) Px kifejezhet a birtokviszonyon kívül:
- a komiban:
 - határozottságot fejez ki (Rédei 1978)
 - determinánsi funkciójú (Bartens 2000, Simonenko 2014)
- a komi-permjákban:
 - egy determináns > határozott névelő grammatikalizációs folyamat egy adott állomásaként értelmezhető (Fraurud 2001)
 - (vég)artikulus (Dryer 2013)
 - a komi-permjákban nincs artikululus (Batalova 2002)

KUTATÁSI KÉRDÉS

- Milyen nem birtokosi funkciói különíthetők el az E/3 Px-nek a komi-permják nyelvben?

A KUTATÁS FORRÁSAI

- elicítált adatok
 - 2 anyanyelvi adatközlő
 - fordítási kérdőív: 30 mondat
 - 2 strukturált interjú
- korpuszvizsgálat
 - komi-permják online korpusz (Borin et al. 2012)
 - kb. 241.000 token
 - csak Wikipedia-szócikkek
 - véletlenszerű 200 mondatot tartalmazó minta

EREDMÉNYEK 1.

- a Px korábban bevezetett, megismételt elemet jelöl
- [+határozott]

(3a) *Vör-yn em kerku.*
erdő-INE van.PRS.SG ház

(3b) *Kerku-ys važ.*
ház-3SG régi

'Az erdőben van egy ház. A ház régi.'

EREDMÉNYEK 2.

- a Px mindenki számára ismert egyedet jelöl
- [+határozott], [+specifikus]
- pl. időjárási kifejezésekben

(4) *Jen-ys zer-ö.*

Isten-3SG esik-PRS.3SG

'Esik az eső.'

EREDMÉNYEK 2.

- [+határozott], [+specifikus]
- gyakran absztrakt főnév

(5) *Öni una kad-ys.*
most sok idő-3SG
'(Már) ennyi az idő.'

EREDMÉNYEK 2.

- [+határozott], [+specifikus]
- tulajdonnevek esetében

(6) *Posad-šańas* *Kudymkar-ys* *bura* *tydal-ö.*
falu-DEL.3SG Kudimkar-3SG jól látszik-PRS.3SG
'A faluból/falujából jól látszik Kudimkar.' (Korp_Permyak)

EREDMÉNYEK 3.

- a Px egy csoport egy egyedét jelöli ki > partitív funkció
- [+határozott], [+specifikus]

(7) *Kyčöm roza bošt-a-n? Čoćkom-ys.*
melyik rózsá vesz-PRS-2SG fehér-3SG
'Melyik rózsát kéred? A fehérét.'

EREDMÉNYEK 3.

- a Px egy csoport egy egyedét jelöli ki > partitív funkció
- [+határozott], [+specifikus]

Kontextus: Hol van a könyv?

(8) *Ućöt-ys pyzan vylyn.*

kicsi-3SG asztal -On

'A kicsi az asztalon van.'

EREDMÉNYEK 3.

- a Px megjelenése mutató névmás mellett kötelező
- Nikolaeva (2003): azonosító funkció
- itt is egy halmaz adott elemének kijelölése > partitív funkció

(9) *Eta nébög-ys öd'dön interesnoj.*

ez könyv-3SG nagyon érdekes

'Ez a könyv nagyon érdekes.'

EREDMÉNYEK 4.

(10a) <i>Nyvka</i>	<i>mun-ö</i>	<i>gortö.</i>	„A határozott artikulus olyan, a főnévvel együtt fellépő morféma, amely annak határozottságát vagy megkülönböztettségét fejezi ki.” Funkciói: i) anaforikus és ii) nem anaforikus utalás. (Havas 2015)
lány	megy-PRS.3SG	haza	
‘Egy/?A lány hazamegy.’			
(10b) <i>Nyvka-ys</i>	<i>mun-ö</i>	<i>gortö.</i>	• (kvázi) végartikulus
lány-3SG	megy-PRS.3SG	haza	
‘A lány hazamegy.’			

ÖSSZEFOGLALÁS

- Milyen nem birtokosi funkciói különíthetők el az E/3 Px-nek a komi-permják nyelvben?
- 4 fő típus:
 - határozott
 - határozott és specifikus
 - partitív
 - (kvázi) artikulusi
- egy lehetséges grammatikalizációs ösvény (vö. Fraurud 2001)
 - határozottság > specifikusság > artikulus

KITEKINTÉS

- további kérdések
 - milyen gyakorisággal fordulnak elő az egyes típusok
 - mi befolyásolja a gyakoriságot (pl. szövegtípus)
- lehetséges kutatási irányok
 - elfogadhatósági tesztek segítségével több adatközlőt bevonni a vizsgálatba
 - további szövegtípusok vizsgálata
 - a közeli rokon és kontaktnyelvekkel való összevetés
 - az E/2 Px-ek funkcióinak vizsgálata

HIVATKOZÁSOK

- Bartens, R. 2000. *Permilaisten kielten rakenne ja kehitys*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 238. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Batalova, R. M. 1975. *Komi-permjatskaja dialektologija*. Moskva: Izdatel'stvo Nauka.
- Batalova, Raisa M. [Баталова, Раиса М.] 2002. *Кудымкарско-иньвенский диалект коми-пермяцкого языка*. Mitteilungen der Societas Uralo-Altaica. Heft 23. Moskva – Groningen.
- Dryer, Matthew S. 2013. *Definite Articles*. In: Dryer, Matthew S. & Haspelmath, Martin (eds.): *The World Atlas of Language Structures Online*. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. (<http://wals.info/chapter/37>, Accessed on 2014-10-20.)
- Borin, Lars, Markus Forsberg and Johan Roxendal. 2012. *Korp – the corpus infrastructure of Språkbanken*. Komi-Permyak text corpus. (http://gtweb.uit.no/u_korp/?mode=koi, megtekintve: 2015. 11. 3.)
- Fraurud, Kari 2001. Possessive with extensive use: A source of definite articles? In Irène Baron – Michael Herslund – Finn Sørensen (eds.): *Dimensions of possession*. Amsterdam: John Benjamins. 243–267.
- Havas Ferenc (szerk.) 2015. Határozott artikulusz státusza. In Havas Ferenc – Csepregi Márta – F. Gulyás Nikolett – Németh Szilvia, *Az ugor nyelvek tipológiai adatbázisa*. Budapest: ELTE Finnugor Tanszék. (utdb.elte.hu, 2021.2.12.)
- Lewis, M. P., Simons, G. F. & Fennig, Ch. D. (eds.) 2015. *Ethnologue: Languages of the World*. Eighteenth edition. Dallas, Texas: SIL International. (<http://www.ethnologue.com>, 2018.1.12)
- Nikolaeva, Irina 2003. Possessive affixes in the pragmatic structuring of the utterance: Evidence from Uralic. In: Pirkko Suihkonen – Bernard Comrie (szerk.): *International Symposium on Deictic Systems and Quantification in Languages Spoken in Europe and North and Central Asia: Collection of papers*. Izhevsk: Udmurt State University, and Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. 130–145.
- PEREPIS 2010 = Perepis 2010. *Vserossijskoj perepis'i nas'el'én'ija 2010 goda*. [All-Russia census 2010.] (http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/croc/perepis_itogi1612.htm)
- Ponomareva, Larisa 2010. *Komi-permják nyelvkönyv*. (Kézirat).
- Rédei, Károly 1978. *Chrestomathia Syrjaenica*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Simonenko, Alexandra 2014. *Proceedings of the Forty-Third Annual Meeting of the North East Linguistic Society (NELS 43) 2*. 127–140.

A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE

Az MTA programsorozata

АТЬÖ!
KÖSZÖNÖM
A FIGYELMET!

mta.hu

nikolett.fgulyas@gmail.com

Jelen előadás az NKFI K 125282 sz. projekt keretében készült.

